

Garborg og Nord-Østerdalen

Hulda og Arne Garborg er nært knyttet til Nord-Østerdalen, særlig til Savalen. Arne Garborg var en nær venn av Ivar Mortensson Egnund fra Einabu, og var med han til Savalen og hytta hans på Nordpolen. Arne Garborg var trøtt av livet i Kristiania og ville gjerne ha seg en plass ved Savalen. Ivar fikk tak i 200 mål skog. Ved en kolbotn ble det så satt opp hus og dyrket jord. Dette ble Kolbotnen. Her bodde Hulda og Arne Garborg fast i lange perioder. De flyttet til fjells nygifte førjulsvinteren 1887.

Stedet ble solgt i 1916, men kjøpt tilbake noen år seinere. Hulda Garborg hadde i mellomtida tilholdssted på Veslevangen i Strålsjøåsen. Kolbotnen og grenda ved Savalen – Strålsjøåsen – har en betydelig plass i norsk kunst- og litteraturhistorie. Trekløveret Hulda, Arne og Ivar trekte til seg mange personligheter. Harriet Backer med sine mange malerier og litterater som Sigbjørn Obstfelder, har bidratt til å gjøre området kjent. Savalen ble forøvrig også tidlig oppdaget av andre turister. De første hytteturistene kom i slutten av 1870-åra, samtidig med Rørosbanen.

Arne var en aktiv forfatter på Kolbotnen, mest kjent er Kolbotnbrev. Han var også med i samfunnsdebatten og aktiv i politikken. Hulda måtte nok ta mesteparten av det praktiske arbeidet, men fikk også tid til å skrive. Det ble dyrket opp litt jord og de hadde noen dyr. Sommeren 1888 ble Tuften født. Av praktiske årsaker flyttet de ned til Tynset før fødselen. I dag virker Kolbotnen avsides. Men

på nærmeste holme bodde Anne og Ola Viken med en stor barneflokk, og i Strålsjøåsen var det mange naboer. Familien Garborg var dessuten ofte ute på lengre reiser.

«Fedraheimen»

Omtrent samtidig som Garborg flyttet, var også bladet «Fedraheimen» på flyttefot til Nord-Østerdalen. Arne Garborg hadde startet bladet i 1877. Det skulle være «Eit blad aat det norske folket. Radikalt, kristelegt maalblad».

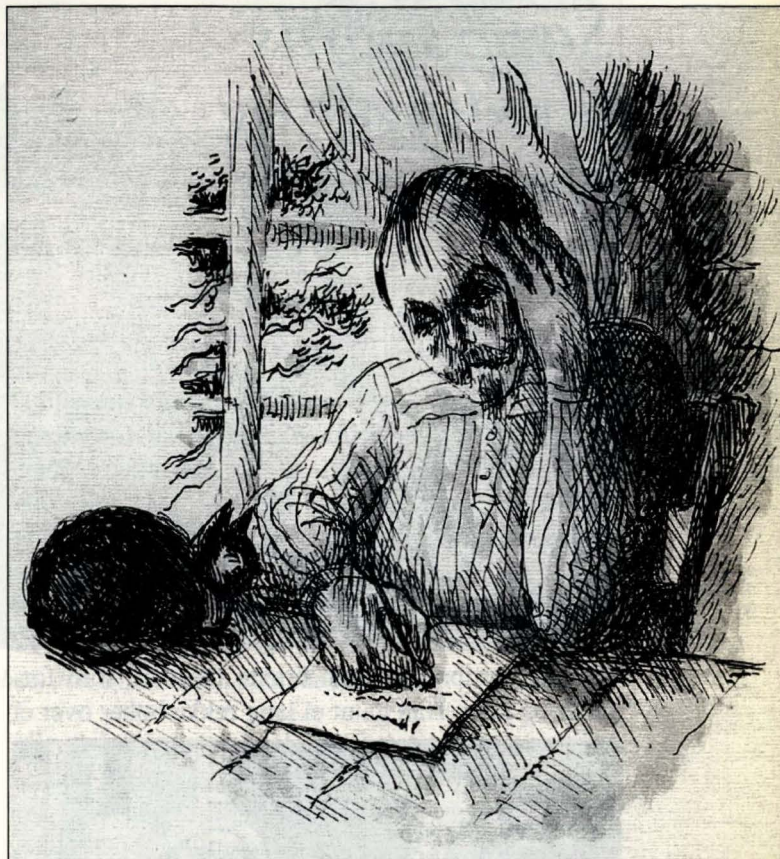
Det var mye strev med å holde liv i bladet. Han hadde overlatt ansvaret til vennen Ivar Mortensson Egnund. For å spare penger og å være i nærheten av Garborg, tok han med seg bladet til Tynset. Far til Ivar, som hadde vært stortingsmann og eier av Follidal Verk, var opprinnelig fra Tynset. Mora var datter av kjøpmann Peder Tangen på Neby, Tynsets gamle sentrum. Så Ivar tilhørte de beste familier i bygda. Han ble etterhvert presteutdannet, men var mest aktiv som forfatter og omsetter. Sammen med Garborg ledet de an i samfunnsdebatten og var svært opptatt av anarkismen. Ei gammel tømmerstue ble redaksjonslokale for Fedraheimen og sentrum for en spesiell periode i norsk pressehistorie. Håpet var nok at med en "cand theol" som redaktør skulle bladet få bedre tider, men innholdet forandret seg ikke mye. I 1888 er det Radikalt maalblad, året etter Radikalt arbeidarblad, uten at det bedret tingertallet.

Det gikk da heller ikke lenge før Mortensson Egnund ville ha avløsning og Rasmus Steinsvik fra Volda kom og tok over ansvaret. Garborg og Mortensson fortsatte som bidragsyttere og støttespillere.

Med Steinsvik kom også boktrykker P.M. Gjørder. 6. april 1889 kommer første nummeret hos den nye boktrykkeren. Redigert av I.M. Mortenson og Rasmus Steinsvik, trykt i P.M. Gjørders Bogtrykkeri, Tønset. Tidligere hadde Fjell-Ljom på Røros stått for trykkinga. Nummeret var litt seint ute, boktrykkeren hadde bestilt ny skrift som hadde blitt forsinket. Gjørder hadde laget trykkeriet sitt sjøl. Med bladet gikk det ikke bra. De få inntektene som var, gikk til driftsutgifter, lønn var det vanskelig å få. Bladet hadde 300 tingere da de kom til Tynset. Innholdet fortsatte å være anarkistisk i sin holdning og abonnentene falt fra eller lot være å gjøre opp for seg. Steinsvik og Gjørder ble de siste på skansen. Gjørder trykte også bøker. Oppdraget fra Ivar Motensson Egnund med boka På ymse gjerdom av Savalguten, innbrakte 70 kr. For det beløpet flyttet Gjørder med familie og trykkeri til Bergen. Trykkeriet er nå på Sunnmøre Museum. Rasmus Steinsvik flyttet til Skien, der han ga ut siste nummer av Fedraheimen, på rødt papir.

Gjørder hadde også med seg familien, kone og barn, til Tynset og bodde i redaksjonslokalet. Gjørder har sjøl beskrevet sitt første møte med Tynset og Fedraheimen. Han kom med et tidlig tog og brennkaldt var det. Han fant fram til redaksjonslokalet og Ivar, som lågt godt under skinnfellen.

Fedraheimstua ble i 1937 flyttet til Tynset Bygdemuseum og ved Museumssentret Ramsmoen er det oppbevart mye spennende materiale med tilknytning til Garborg-Mortensson tida. Fedraheimstua har fått en ny nabo -Auma-huset- med butikk. Dette var butikken til Garborg. Til Auma gikk han på sine lange handleurer fra Kolbotnen, på ski over Savalisen.

Arne Garborg ved skrivebordet på Kolbotn.
Ill. Unni-Lise Jonsmoen.